

לרשות מקבל,

אף הפקר, אינו יוצא מרשות הבעלים — עד דאתי לרשות זוכה (157).

ולכן סובר רבי יוסי שלא מועיל כאן הפקר, שהרי סוף סוף המודר זוכה מהמדיר.

מתיב רב אבא: היו מהלכין בדרך וכו' מניח על הסלע וכו' ואומר הרי הן מופקדין וכו' והלא נוטל ואוכל.

ורבי יוסי אומר.

אמר רבי יוסי: אימתי אסור? בזמן שנדרו שאסר בו את הנאתו על חבירו — היה קודם להפקירו.

מג-ב אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו — הרי זה מותר.

ואי אמרת שאין הדבר יוצא מרשות המפקיר עד דאתי לרשות זוכה, אם כן, מה לי נדרו קודם להפקירו, מה לי הפקירו קודם לנדרו, סוף סוף זוכה המודר מרשות המדיר?!

הוא מותיב לה, והוא משני לה:

באמת אם רוצה המפקיר לחזור בו, יכול לעשות זאת כל זמן שלא זכה בו אחר. ומכל מקום אם היה הפקרו קודם לנדרו — מותר בו המודר, משום שכל הנודר — איין דעתו על מה שהפקיר. וממילא לא הדירו מחפץ זה כלל, אף שהוא נחשב עדיין ברשותו.

מתיב רבא: שכיב מרע שהיו לו שני עבדים, ונתן את מקצתן של נכסיו לעבד ראשון, ואחר כך נתן את כולן [כל נכסיו] לשני, ועמד אחר כך אותו אדם מחליו, אזי העבד הראשון קנה את מה שהקנה לו רבו, ואין רבו יכול לחזור בו, משום שמתנה במקצת אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו אם עמד מחליו. אבל העבד השני לא קנה, כדין מתנת שכיב מרע שנתן את כל נכסיו, שיכול לחזור בו אם עמד.

ועתה, על כרחך צריך לומר שכשנתן לשני, נתכוין לתת לו גם מה שנתן כבר לראשון. שאם לא כן, אלא נתכוין לתת לו רק מה שנשתייר אחר מה שנתן לראשון, אם כן, הרי הוא חילק את כל נכסיו, והרי כל מתנה זו — דין מתנת שכיב מרע יש לה, ולמה ראשון קנה?

אלא על כרחך, צריך לומר שנתן לשני גם מה שנתן כבר לראשון. רואים שדעתו על

החושן [חו"מ סי' ע"ד].

ובתורת זרעים למסכת פאה [עמ' כ"ב] מבאר, שישודו של נדר הוא גם בלי דיני איסור של בל יחל. והראיה מנדרי עכו"מ שחלים, למרות שאין לעכו"מ דין של "בל יחל דברו", שאין זה משבע מצוות בני נח.

אלא שמהות הנדר היא מחוייבות של האדם כאשר הוא נודר לדבר מצוה, כגון להביא קרבן,

157. הרמב"ם [פ"ב מהל' נדרים הל' י"ד] כתב, שההפקר, אף על פי שאינו נדר, הרי הוא כמו נדר, שאסור לחזור בו.

ומה הוא ההפקר? שיאמר אדם: נכסים אלו הפקר לכל!

וכיצד דין ההפקר? כל הקודם זוכה בו, קנהו לעצמו.

ודנו בדבריו גדולי האחרונים, ובפרט בקצות

מה שנתן, והוא הדין לענינינו, שדעתו על מה שהפקיר! (158)

לא היה ממתין מלחזור בו עד אחר שלשה ימים! אלא ודאי נתכוין להפקר גמור.

אלא, אמר רבא: היינו טעמא דרבי יוסי, גזירה משום מתנת בית חורון [המעשה המובא להלן במשנה]. שכיון שאנן סהדי שהפקיר רק כדי שיזכה המודר, חיישינן שאם נתיר לעשות כן, יבואו להתיר אף במקרה שאמר המדיר בפירושו שמפקיר על מנת שיזכה המודר, כמתנת בית חורון.

תניא: המפקיר את שדהו, כל שלשה ימים — יכול לחזור בו אף אם זכה כבר אחר בשדה. והטעם הוא, שעשו תקנה מפני הרמאים, שכיון שהפקר פטור מן המעשר, היו מפקירין שדותיהן כדי ליפטר, והיה בדעתם לחזור ולזכות בהם. ונמצא שלא היה הפקרן — אלא להערמה בלבד. לכן תקנו שלא יהא זה הפקר כלל, ואף אם זכה בהן אחר — יכולין הבעלים לחזור בהם.

מכאן ואילך, לאחר שלשה ימים — אין המפקיר יכול לחזור בו. שלאחר שעברו שלשה ימים, כבר אין חוששין לרמאין. שאם באמת נתכוין רק לפטור עצמו ממעשר, הרי

ואם אמר אדם: **תהא שדה זו מופקרת ליום אחר**, או שאמר שתהא מופקרת **לשבת** [לשבוע] **אחת**, או שאמר **לחדש אחד**, או **לשנה אחת**, או **לשבוע אחת** [לשבוע שני שמיטה],

אזי, **עד שלא זכה בה, בין שלא זכה בה הוא, ובין שלא זכה בה אחר — יכול המפקיר לחזור בו.**

אבל **משזכה בה בין הוא בין אחר — אין יכול לחזור בו** מהפקרו.

והנפקא מינה בין זכה בו בעצמו מן ההפקר ובין חזר בו מהפקרו, היא בכך:

כדי לזכות מההפקר, צריך שיעשה בו קנין, ואילו חזרה, דיה שיחזור בו בדברים.

וכן אם זכה מההפקר הרי הוא פטור מן המעשר אפילו לרבי יוסי, למרות שנחשב הדבר שהוא קנה זאת ממנו עצמו! אך אם

וכן כאשר האדם מטיל את נדרו על חפץ, חל דברו, ומכח חלות דבריו, יש בישראל את הדין של "בל יחל דברו", ובגוי חלים דבריו גם בלי שיהיה איסור בדבר.

ולכן מבאר הרמב"ם, שמנדר למדנו יסוד, שאדם יכול להחיל את התחייבותו, או את חלות דבריו, באמצעות דיבור גרידא. ומכאן נובע דין הפקר, שחלים דבריו על החפץ שיהיה הפקר, ללא כל מעשה קנין של האדם! ואין לו לחזור מן ההפקר כשם שאין לו לחזור מהנדר, אם כי בחזרתו מן ההפקר לא יעבור על "בל יחל

דברו", כי ההפקר אין בו נדר, אלא הוא נלמד מחלות הנדר.

ולכן, גם יכול האדם, לפי רבי יוסי, להפקיר, ולחזור בו מהפקרו כל זמן שלא זכה בו אדם. כי לפי רבי יוסי זוהי חלות ההפקר, שיוכל כל אדם לזכות בו, ואם לא זכה בו, יכול המפקיר לחזור בו. ונמצא שזוהי חלות דבריו, כמו נדר, שיכול להגדיר ולהגביל את חלות דבריו.

158. כך פירשו התוס' לפי גירסת הגמ' שלפנינו. ובר"ן יש גירסא אחרת. עיי"ש.